

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Nauicula siue speculum fatuoru[m] Prestantissimi
sacraru[m] literaru[m]**

Geiler von Kaysersberg, Johannes

Argentorati, 24. Jan. 1513

108 Peruertentium (Verker narren) Nole. Dicere malum bonum: dicere
bonum malum.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-70346](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-70346)

Turba. CVIII. XXXV

ad laicos & sacerdotes/quo & quantum impediatur: ex Berfo. de pollutōne
Si in laicis iugantis requirit castitas propter cōtionē: quantum putas in sa-
cerdotibus requirit/ quod quotidie assistunt altari: Ipsi sunt dei placatores/ dei vi-
carij/ officio angeli/ spirituales patres/ scriptorū & tractatorū/ aliorū mūdatorū
sponsi sapientie/ & ministri altissimi: igitur debent esse castissimi. Deductōem ho-
rum breuissimā dixi: ex summa virtutū Lugd. de temperātia. c. xij. Sa-
cerdotes veteris legis & gentiliū castitati dedicati erāt: vt ibidē dicitur.

Decimus mos est: pedū calciatio. Rō l'ialis rē. ea q̄ s̄. Gra calcia-
tus pedes comestur⁹ agnū paschale. Calcei sunt scōrū exēpla: dura ē
via/ arcta & angusta porta castitatis & aliarū virtutū: pugit pedes affect⁹
Moueāt te exēpla scōrū q̄ eādē inceserūt viā: dic tibi: excutere a pi-
gritia: surge & vade post eos: boies erāt vt tu. Jam habes calcos.
Calcei ex pellib⁹ mortuorū animalū sūt: & exēpla de scis mortuis. Silē
de Niere. cui veteres pāni missi sunt in lacū/ vt inde extraherēt: de q̄
Brego. xxv. mora. §. xxij. Ad ppositū: disce exēplo veteris legis/ quēad-
modū te ppare debeas. Antiq̄ pparabāt se añ pascha tota hebdoma-
da ad cōtionem: post pascha tota hebdomoda grās agebāt: vt dicit An-
tho. Nos at̄ qd̄: Irē pueri & senes: vt in Messret rē.

Undecimus mos: baculoꝝ in manib⁹ tētio. L'ialis rō silt q̄ s̄. Tu
tene in p̄mis baculū crucis p̄ fidē crucis in ope: vt L'ra dicit: aut p̄niam
in ope: vt dicit Simon de Cre. aut memoriā passionis in mēte: vt dicit An-
tho. Tene platū q̄ bacul⁹ est. Tho. j. ij. & Messret.

Duodecim⁹ mos: festināter comedere. Rō l'ialis: q̄ irēt expedite &
velocit⁹/ nō desidiosē. Tu comede festināter ex cibi desiderio: vt de tur-
re crematata et Anth. pte. j. Festināter p̄ festinātiā ad op⁹: sic labo-
rator. Prop̄ festinātiā ad aliā cenā: vt Simō de Cre. ser. xxj. ep̄lax.
& in cena dñi Messret. Dic: nō habem⁹ hic manētē ciuitatē: s̄ futu-
rā inq̄rimus. Esset hec materia de morib⁹ singulis a studioso lectore
diligēter examināda/ & in debitū ordinē locāda. Nā doctores ex q̄bus
hec sumpsit/ varij sunt. Nec poterā ob t̄pis angustia singla singulis ap-
plicare: vñ nūc hūc/ nūc aliū ex doctorib⁹ imitat⁹/ q̄litercūq; ablata re-
cēsui. Possent igit⁹ p̄ma q̄rtuor p̄icta sup̄ posita omitti/ ob vitādā co-
mūditatiā p̄ictorū: & seq̄ Messret in p̄ncipio materie. Debinc etiā pos-
sent videri doctores aliij. Antho. in sum. Simon de Cre. Joā. de
turre crema. & ex his materia applicari ad congruentiā.

Sabbato sancto Pasche. xxx. Martij.

Stultorū infinitus est numerus. Eccl̄s. j. Sexta diei.

Quintima octaua turba stultorū est puerentū (verker nar-
ren) Qui bona estimāt & dicūt eē mala: & ecōtra. Quales vti
q; fuerūt hodierni diei q̄ dixerūt: Eb̄im esse seductoꝝ: dixit
(inq̄unt) seductor ille: resurgā rē. Ulex qd̄ dixerūt: sic Lay

pp v

De uertenciū

phas ignorās añ p̄berauerat dicēs: Expediit zē. Seductor: em̄ erat
Eh̄s/nō tñ talis quale ip̄i putabāt: nō a uitate in errozē mittēs/ sed a
falsitate in uitate/a uitijs ad uirtutes/a morte ad uitā ducēs. Ecce fatu
os puerfores/ q̄ ducē seductozē vocāt z reputāt. Stulti grādes utiqz:
q̄s p̄dit fm̄ Hilarū/ m̄c̄^o furādi corpus/ z sepulchri custodia atqz obli
gnatio. Stulticie atqz infidelitatis signū ē/ q̄ signare sepulchz ei^o uol
uerūt/ cui^o p̄cepto p̄sperissent de sepulchro mortuū suscitātū. De his
z eis filijs fatuis puerfozibz hec turba coacta ē: de q̄bz p̄pha ait: Ue q̄
dicitis malū bonū z bonū malū. Esa. v. ubi due inuunt nōle/ q̄bz di
nosci possunt hi fatui.

Prima nola est: dicere malū bonū. Secda est dicere bonū malum.
Sed q̄ est inq̄s cā hui^o fatuitatis/ ut in eam q̄s deueniat demētiam z
stulticiā q̄ dicat malū bonū/ z bonū malū: ponēs tenebras lucē z lucez
tenebras: ponēs amāz in dulce z dulce in amāz: p̄cipue q̄ bonos ap̄
pellat malos: z bona eoz facta iudicat esse mala: de q̄bz p̄cipue p̄ns in
tentio ē. Quippe q̄ z de eis fiat mētio q̄ dictamen illud floccipendēs
bant z dictatozē: z p̄tra eos silr q̄ cū id p̄dicaret calūmabant. R̄p̄io ḡ
tres cās hui^o stulticie: q̄z due ponunt. ij. ij. q. lx. arti. iij.

Z Prima causa est: affectio puerfa/ ex h̄ q̄ aliq̄s male afficit ad altez:
Cū em̄ aliq̄s p̄temnit vel odit aliquē aut irascit vel inuidet ei ex leuīs
bus signis/ opinat mala de ip̄o: qz vnusq̄sqz facilt̄ credit qd̄ ap̄ erit. Ex
emplū de muliere h̄ntē pucros multos z vnū odit: q̄cqd̄ ille facit h̄ ei
displicet. Cū res trāsit in effectū perit oē iudiciū: sic simca iudicauit
suos filios pulchziores: ut in Esopo. Inde ē q̄ mali q̄ male afficiuntur
ad bonos: qz sunt p̄trarij eoz opibz: eos iudicāt malos/ z silr eoz opa.

I Nec affectio ē humor ille mal^o z h̄p̄itudo interioris oculi (Uide in
sum. uirtū de causis erroz fidei) q̄ eoz oculos excecāt/ ut nullū rectuz
iudiciū facere aut h̄c possunt: z p̄sus siles cecutiētibz aut in tenebris
erūtibz: q̄ nō h̄nt iudicāt inter sedū z pulchz/ inter aux z auricālcū/ in
ter florenū z denariū cupzēū: inter canē ouīū custodē z lupū ouīū rāz
pacē. Ita nec isti more febricitātū palatū h̄ntes infectū: z more cecuti
entiū q̄s uidelz amor/ odiū/ timor/ vel cupiditas excecāt: sanctissimū
viz q̄ diligētiā magnā h̄z de ouīū custodia lupū vocāt/ dicētes dū illo
rū intrat societate: Lupus est in fabula: illiusqz tā p̄sonā q̄z cām atqz

A h̄ba p̄temnit: de q̄ d̄t scriptura Job. xij. Justus est lāpas p̄tēpta apud
cogitatōes diuinitū. Uere lampas p̄tēpta. Lampas accēsa de die clas
ra p̄temnit z p̄uipendit: parūqz apparet in p̄spectu illoz q̄ de nocte illi
us diligūt z affectāt p̄ntiā. Et iusti interius lumine gr̄e accēsi/ parue
vel nullus sunt apparentie: immo p̄uipendunt ab illis diuinitibz: q̄ h̄ in
tēnebris sunt peccatoz/ quasi dietam mūdiale m̄ habent p̄speritatis.
Tales p̄diu durat hec dies eoz q̄ ad pacem sibi z mundane p̄sperita
tis/ p̄temnit lāpades illas intus accēsas: de quibz d̄s: Uos estis lux

Turba. CVIII XXXVI

mūdi. At sole declinante & lumine huius mūdane pspitatis eis deficiente
p̄ appropinquitatem ad mortē affectūt hīc lapades illas p̄tēptas a se: eos
rū lucē & p̄siliū q̄rūt dicētes: Intēde iudicio meo. Et itē: Scdm̄ iudī
cū tuū uiuifica me: vt in Ps̄. Siles lupo & vulpi tota vita sua oues &
gallinas deuorātibz: q̄ cū p̄secuti fuerint a venatore/ vellēt delitescere
etiā pacifice inter oues & gallinas/ vt mortē imminētē euaderēt: quas
cū euaderēt/ manerēt q̄d fuerāt. Sic vtiq; tales inimici ouīū simplici
um Christi raptōres/ p̄emptōres dū viuāt paup̄ez bonoz: dū vides
runt mortē appropinquare/ rogāt q̄ ad pacē sūt: testamētū p̄dūr: iter oues
Chri & cccē (q̄s nunq; pauit/ s; pot̄ nocuit) se poni ordinat: neq; ter se
humiliādo/ magnāq; dilectōem mēdacter fingēdo: man̄ ad crucem &
oculos ad deū leuādo cū suspirijs & gemitibz dī: Nō intres in iudiciū
cū seruo tuo: s; miserere mei fm̄ iudiciū diligētū nomē tuū. Seruū se **B**
dī/ sed serotinū: qz sero seruū esse incipit. Diligere etiā se simulat: qz ves
raci⁹ dicere possit: Dia hec ideo facio & loquor: qz a iudicij tuis timui
rē. Ecce quōd hec affectio inordinata lipitudo est: & facit bona videre
mala/ pastorē esse lupū rē. Facit nihilomin⁹ etiā recta apparere curu
ua. Qui videt baculū in aq̄/ iudicat eū curuū cū rect⁹ sit. Rō est: qz p̄
ineptū mediū recipit spēs eius. s. p̄ aquā & aerem. Et bi p̄ mediū inuis
dic/ odij/ aut ire aut alteri⁹ passionis bonos intuchit & recta: ideo ea ius
dicāt curua p̄ aerē rectū mediū & aquā ineptū/ ex cā debita & indebita
p̄iūctis aliq̄. Sic iudicia fiūt falsa forinseca & intrinseca/ ira/ amore/
mūcre vel timore. Dēs q̄ de rebz dubijs p̄sultāt/ ab ira/ odio rē. vacu
os esse decet. Naud em̄ vez animus p̄uidet vbi illa officiant: ait Sas
lustius in Cateli. Audi vez hoc p̄ba; Michce. iij. Principes inq̄t ei⁹
in mercede docebāt: & p̄be eius in pecunia diuinabāt/ & sup̄ deū req̄es
seebāt dicētes rē. Nacten⁹ ex sum. pdic. J. r. vj. & iij. Facit hec affectio **3**
apparere alba crocea: q̄ videt p̄ oculares croci coloris/ oia ei vidēt cro
cca. Sic q̄ passione inuidie aut alia praua affectōe infectus est/ iudicat
bona mala/ alba innocētie esse crocea/ candidos boies esse glaucos: vis
dent ad lumen serpentinum: quod sic p̄fectum est/ vt eo accenso om̄ia
videant̄ serpentina/ pura calami & trabes. Sic illis miseris peruerso
ribus contingit/ vt dicant bonum malum/ columbas serpentes/ & col
umnas ecclesie dracones & seductores: vt hodie iudci. Et tanq̄m de
prima causa.

Secda causa est: p̄suetudo pessima. Mala p̄suetudine infecti si corz **L**
ripiunt/ & a sua opinione si q̄s eos declinare nitit̄/ mox sentiet eos sibi
rebelles: q̄ntuncūq; bonus sit/ suāq; doctrinā & p̄sonā moresq; repu
tāt & appellāt malos: facit itaq; mala corz p̄suetudo/ vt bonū malū ius
dicēt: qz p̄tra corz p̄suetudinē est. Et cui p̄parabo ḡnātōem banc/ pers
uertētū bona in mala/ p̄pter p̄suetudinē malā qua imbuti sunt: vtiq;
cambz: & vt puto aptissime. Canū nēpe natura est/ vt ait Cassiodo, vt

Bundanozum

nouis hoibz nō acq̄scat/s; eos latratibz arceat. Ita z illi si q̄s p̄tra co-
rū p̄suetudinē noua q̄ntūcūq; bona z va p̄duxerit/p̄tra ea z illū la-
trāt z arceere nitunt. Venit Ch̄s nou⁹ hō vtiq; q; de⁹ z hō nou⁹ deni-
q; p̄tra veterē nou⁹ Adā p̄tra veterē. Ecce noua facio oia. Nouū dedit
mādatū. Joā. xij. Mādatū nouū dedi vobis. Ideo nec eis nec illis q̄
noua docēt/acq̄uerūt: s; ferocissimis eum circūdabāt latratibz canes
impudētissimi. Esa. lvi. Clamāt z latrāt dicētes: Et q̄ ē hec doctrina
noua: blasphemias/sabbati violator es/seductor es: vt hec die. Clamat
p̄tra Ch̄s z p̄dicat: Ego sum: v̄itas. Nō dixit/sū p̄suetudo: vt h̄ dist.
viij. c. si p̄suetudinē. Ego si v̄itatē dico vobis/q̄re non creditis mihi:
Si mihi credere nō vultis/credite opibz. Potuit dicere Ch̄s: z ei⁹ se
q̄ces dicere p̄nt illd. Ps. Circūdederūt me canes multi. Quippe q; tal-
les more canū cōl̄r sup oēs extraneos a suis malis p̄suetudinibz dissen-
tiētes latrāt: q; ignoti sūt tā ipi q̄s opa eoz: q; si haberēt notitiā/nō la-
traret: si eoz intētōes z opa scirēt/tacerēt. Si dñm gl̄e cognouissent/
nunq; eū crucifixissent. Hi sūt canes q̄ dū lapide p̄cutiunt/clamant:
aljs oibz tacētibz q̄ secū sūt/sol⁹ nimir ille q̄ rāgīt clamat. Sic illi q̄ ta-
cēt sūt z p̄culli reclamāt. Nō diu patit equ⁹ scabiosus strigili p̄tingi in
loco fracto scabie/s; calcitrat. Sic illi ifecti scabie malaz p̄suetudinū
strigilē v̄itatē abhorret: in strigilatorē calcibz isurgūt zc. Et tñ de. ij. cā
Tertia causa ē: malicia p̄pria. Nec vtq; in oibz p̄dictis est cāz cā:
nā ex h̄ ait b. Tho. q; aliq; ex seipō mal⁹ est/z ex hoc ipō q̄si p̄cius sue
malicie/facili⁹ de alijs malū opinat: fm id Eccl. x. In via stul. am. cuz
ipe sit in. oēs stul. er. Latro oēs vocat latrones: z mal⁹ oēs suspicatur
malos. Nā sic ait Ch̄ys. difficile suspicat aliq; malū q̄ bon⁹ est: z cōs-
uerso: fornicator neminē suspicat castum: nec sup̄b; quēq; humilem:
Quid multa? v̄ez est q̄ d̄ Bern. Si paup es/abiectū te reputāt: si di-
ues/ambitosum z auaz: si affabilis/dissolutū: si p̄dicator vel doctor/
humani honoris fauorū ve q̄sitorē: si tacēs/inutilē hypocritā: si come-
dēs/voratorē zc. Et cur hec oia: q; ipi mali sūt: malitia z falsitate infe-
eti sunt: ideo sicut vas infectū z immūdū in q̄ oēs liq̄res q̄ntūcūq; p̄-
ciosi sordidant/ita tales falsi z mali: de q̄bz recte d̄ illud Eccl. xj. Bo-
na in mala p̄uertēs insidiat: z in electis imponet maculā. Nihil mirer̄
si tales oēs bonos reputāt z asserūt esse malos sibi filcs. Noto in naz
in vident in terra stātes moueri. Et illis q̄ diuersis motibz z tētātōibz
a diabolo vsus infernū mouent/p̄ mare huius mūdi vident in bonaz
solida vita stātes sili motu moueri. Hec ḡ causa ē: q; sensus z cogita-
tio humani cordis p̄na sunt ad malū de hoibz bonis iudicādum: z du-
bia in malā peiorēq; p̄tem interpretandū. Noli frater sic insatuari: vt bo-
nos malos iudices: in occultis caue vsurpes tibi iudiciū dei: noli p̄tes-
nere z sic iniuriā facere primo tuo cum malū iudicās: sed oia dubia in
meliorē p̄tez interpretis zc. Adde ad placitū. Et tu o serue dei iudicia

Turba. CIX. XXXVI

hec htemne: nihil ppter a via dei z seruitio eius mouearis: hteme hte
pru hunc. Si qd Nero ad Pamaciu: Prima vtus monachi/ego
dixerim chriani/est hoim htemere iudicia. Et Apli recordare dicet:
Si adhuc hoibz placeret/Chri seru no essem. Nihil mireris q bona
opa iudicatio in malu puerit: qz nesciut arte bonoz opez. De iudi
cis aut illoz q de arte nesciut no curamus: sed potius eos deridem:
Fabius inqt: Felices essent artes/si de eis soli artifices iudicaret. Si
sic iudicaris/gesce z obliuiscere iudicioz. Prouer. xxxi. Habe patie
entiam: gesce cu Chro in sepulchro: z cum eo appelleris seductor: sit
vita tua abscondita cu Chro in deo: vt dr in epla. Abscondaris in absco
dito faciei sue a turbatoe hoim: z cu eo resurge: pcede vt lilii z rosa
inter spinas: crescere p spinaz aculeos tibi obloqntiu no cesses. Dic
cu Aplo: Pro minimo mihi est/ vt a vobis iudicer aut ab humano zc.
Rogemus dnm.

De sancto Pasche. xxi. Martij.

Stultoz infinitus est numerus. Eccl. i. Euangelium.

Quintimanona turba stultoz est mundanoz (Schluraffen) §
narrē) Qui in hoc seculo htem sunt: q nullu aliu sibi sine sta
tuut: q no ad litus aliqd siue portu oculu direxerint: sed vas
gi in h mari magno hui mundi nauigio pcuriscētie sue ppij
amoris/affectois/ pmodi circūferunt ad oem ventu/ fin q impellunt
eutes: libidini sue in oibz vacates: nihil de affectoe iusticie aut dei vel
amoris primi curates: sine ppasso (on cin compas) sine stelle maris p
deratoe/ aut alicuius recte directois magisterio: sine naua in circuis
tu/ vt impij sicut z sunt ambulates: nulla picula huius magni maris
respicetes: sine cura z sollicitudine/ sed vt htingit girates. De his e mi
bi animus h die festo scro pasche loq: in q de trasitu Chri ex h mudo
ad patre memoriā facimus: nosqz de mudana puerlatoe mala ad con
uerlatoem bona puerli sumus/ vt spero: qd pascha antiqz apud iuz
deos in pmemoratoem transitus iudeoz ex Egipto/ vbi pmebant ad
pmissionis terra fiebat. De htrarijs igit fatuis dicam: q no de mundo
h transeunt ad illu portu tedentes vtutu/ aut glē celestis: sed in mudo
circueunt. Tria aut circa hos dicam. Primo qbz nolis pnt dnosci. §
Secūdo quata sit eoz stulticia partim patefacia: z tertio queadmo
du eoz sit declinanda stulticia. Circa pmu reperi nolas septē apud §
sapientē Sap. ij. Prima e de futura vita nihil tenere. Secda e pntis
vite voluptatibz carnalibz intendere. Tertia e glam mudana venari.
Quarta est p potētia alios suppmere. Quinta iustos pseq z circūue
nre. Sexta in malitia erceccari. Septima diabolū p totu imitari.
Hi sunt q dicūt cogitātes apud se no recte: Exiguū z cū tedio e tps
vite nostre zc. Dic ex eodem cap. vsqz: z nemo reuertit. Ecce nola pri